

Abstract. *The article deals with the philosophical and methodological basis of the phenomenon of pedagogical interaction of learning process in the system of contemporary professional education. In time of the global crisis in various areas of public life is changing scientific understanding of man and the universe itself, updating learning content, innovative changes in the forms of educational interaction and nature of the relationship of the learning process.*

An empathy of music school teachers from a systematic approach according to the study of a personality, caused by biological (the process of ontogenesis, inclinations, instincts), psychological (the principle of development, psychoanalytic, humanistic approaches) and social (interpersonal relationships, identification, imitation, empathy) determinants. Empathy is an integral dynamic creation of a personality and is characterized by the formation of a kind of emotional and motivational way of an external and internal response mechanisms based on the social communicative and emotional intelligence. Structure of an empathy as a factor of motivation is characterized by empathy ability, identification, empathy attitudes between relations with younger students.

Rethinking of historical heritage of pedagogical knowledge about teaching interaction and new philosophical approaches make it possible to better understanding of the roots of this phenomenon. Based on new scientific paradigm, in the second half of the XX century. emerged interdisciplinary research area - synergetic theory that today provides a new methodological basis of scientific knowledge in the field of education and is most effectively met the needs of the disclosure and abilities of the individual and how to full.

УМІННЯ ТА НАВИЧКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ ДО ВЕДЕННЯ УСПІШНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

УДК 371.315:811.111

Матвеева К. С.

У статті розглянуто уміння та навички майбутніх фахівців економічного профілю до ведення успішної міжнародної діяльності засобами іноземної мови як одного з основних елементів готовності до ведення міжнародної професійної діяльності економістів. Визначено їх структуру та специфіку формування у процесі іношомовної підготовки майбутніх економістів.

Ключові слова: *іношомовна ділова комунікація, міжнародна професійна діяльність, уміння та навички майбутніх фахівців економічного профілю до ведення міжнародної діяльності.*

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ УМЕНИЯ И НАВЫКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ К ВЕДЕНИЮ УСПЕШНОЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОСРЕДСТВОМ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Матвеева Е. С.

В статье рассмотрены умения и навыки будущих специалистов экономического профиля к ведению успешной международной

деятельности средствами иностранного языка как одного из основных элементов готовности к ведению международной профессиональной деятельности экономистов. Определена их структура и специфика формирования в процессе иноязычной подготовки будущих экономистов.

***Ключевые слова:** деловая коммуникация на иностранном языке, международная профессиональная деятельность, умение и навыки будущих специалистов экономического профиля к ведению международной деятельности.*

PROFESSIONAL SKILLS OF PROSPECTIVE ECONOMISTS TO PERFORM IN INTERNATIONAL BUSINESS ACTIVITIES SUCCESSFULLY BY MEANS OF THE FOREIGN LANGUAGE

K.S. Matveyeva

In the article the skills of prospective economists to conduct successful international activities by means of the foreign language are defined as one of basic elements of their compatibility to conduct international professional activities. Their structure and peculiarities of forming in the process of the foreign language training of prospective economists are described.

***Keywords:** business communication in a foreign language, international business activities, skills of prospective economists to conduct international activities.*

Підготовка майбутніх фахівців економічного профілю до ведення міжнародної професійної діяльності залежить не тільки від рівня фахової підготовки спеціаліста, але й від рівня сформованості його вмінь та навичок ведення комунікації з діловими партнерами засобами іноземної мови. Але як показує практика, дуже часто саме комунікативний бар'єр при співпраці з іноземними партнерами не дозволяє досягти максимально плідних результатів.

Уміння та навички ведення міжнародної професійної діяльності (далі МПД), є складним самостійним психолого-педагогічним явищем, окремі компоненти якого знаходяться в постійній взаємодії та чинять вплив один на одного. Сам цей феномен має динамічний характер розвитку на різних етапах становлення.

Переважно вміння та навички ведення МПД розглядалися в контексті проблем вивчення професійної компетентності економістів, а також проблем іншомовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю у наукових працях Л. І. Бондареві, З. М. Корнєвої, С. П. Кожушко, О. Б. Тарнопольського, та ін. Дослідження таких авторів як Н. Брігера, Л. Я. Личко, І. Б. Каменської пов'язані з різними аспектами формування вмінь та навичок іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців економічного профілю.

Професійна готовність майбутнього економіста до міжнародної діяльності безпосередньо пов'язана з комунікацією, яка здійснюється засобами англійської мови. Вміння та навички професійно-орієнтованого іншомовного спілкування входять до операційно-діяльнісного компоненту готовності майбутніх фахівців економічного профілю до ведення МПД засобами іноземної мови. Але формування цього компоненту готовності до ведення МПД не було розглянуто на достатньому рівні. Однак, вміння та навички відіграють значну роль у професійній підготовці

фахівців економічних спеціальностей. До комплексу подібних умінь та навичок входять загальні лінгвістичні, а також вміння та навички іншомовного професійно-орієнтованого мовлення. Проте, необхідно зазначити, що в сучасній теорії та практиці вивчення іноземних мов часто використовується спеціальне тлумачення понять «навички» та «вміння». Під іншомовними комунікативними навичками розуміють «автоматизовані дії з фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом у процесі редегитивного та репродуктивного іншомовного мовлення». У свою чергу, мовленнєві вміння, що пов'язані з вивченням іноземних мов, можна розуміти як «здатність тих, кого навчають, здійснювати мовленнєву діяльність на основі міцно сформованих навичок» [5, с. 11].

Ведення МПД передбачає наявність умінь та навичок іншомовного професійного спілкування й знання людської психології, що дає змогу будувати взаємини з діловими партнерами чи замовниками тієї чи іншої установи та впливати певним чином на ухвалення рішень, кінцевий результат переговорів, нарад, ділових бесід тощо.

На основі аналізу досліджень І. Бедгера, О. П. Биконі, Н. Брігера, Г. А. Гринюк, С. Джонсона, М. Елліса, Д. Камфорта, С. Касельса Л. Я. Личко, С. Ю. Ніколаєвої, А. Пілбіма, Ю. А. Ситнової, Н. В. Ягельської, стандартів і систем оцінювання рівнів володіння англійською мовою для загальних та спеціальних професійних цілей (ALTE, Cambridge, CEFR, CITY& GUILDS, IELTS, TOEIC) було виділено вміння та навички майбутніх фахівців економічного профілю до ведення міжнародної професійної діяльності, що формуються засобами англійської мови для професійних цілей.

Ділова комунікація передбачає наявність умінь та навичок:

- застосовувати набуті професійно важливі знання у професійній діяльності з оптимальною користю та пріоритетні компетенції, властиві галузі міжнародної економіки;

- компетентно спілкуватись з іноземними діловими партнерами, а саме: розуміти позицію співрозмовника, уявляти себе на його місці, розмовляти з ним за його правилами зі своєю метою; критично оцінювати свою мовленнєву та ділову поведінку на доречність та доцільність, відповідно до ситуації спілкування;

- налагодити довірливий контакт із співрозмовником, створити атмосферу діловитості, порозуміння, компетентно та переконливо досягати поставленої мети;

- передбачати конфліктні ситуації на інтеркультурологічному підґрунті та запобігати їм [4, с. 148].

На основі професіограми фахівця з економіки та галузевих стандартів вищої освіти можна виділити знання, необхідні фахівцям економічного профілю для формування умінь та навичок ведення міжнародної професійної діяльності засобами іноземної мови:

- знання англійської економічної термінології та її правильне вживання в ситуаціях професійного спілкування;

- стандарти міжнародного документообігу та вміння складати та користуватися економічною документацією;

- основні правила ведення ділових економічних переговорів і презентацій на англійській мові з урахуванням фактору міжкультурних відмінностей та вміння використовувати ці знання на практиці;

- інноваційні інформаційні технології у професійних цілях, що передбачають використання англійської мови [3, с. 754].

Таким чином, до вмінь та навичок майбутніх фахівців економічного профілю до ведення МПД засобами іноземної мови відносяться:

- володіння термінологією міжнародної економічної діяльності;
- складання та ведення стандартизованої ділової документації засобами англійської мови;
- застосування інноваційних інформаційних технологій у міжнародній професійній діяльності засобами англійської мови;
- проведення ділових презентацій, нарад і переговорів [5, с. 103-104].

Слід зазначити, що до кожної з цих груп умінь та навичок входить комплекс субумінь, пов'язаних з певними аспектами ведення МПД засобами іноземної мови. У той же час, для нашого дослідження інтерес представляють ті групи умінь та навичок, які формуються під час іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю. Необхідно враховувати той факт, що вміння та навички мають складну будову, до якої входять соціальний, психологічний та педагогічний компоненти, що нерідко «перетинаються» один з одним і створюють єдиний інтегративний комплекс.

Уміння та навички володіння термінологією міжнародної економічної діяльності є одними з найважливіших для ведення МПД. Саме поняття «термінологія» зазвичай трактується як «сукупність термінів, що співвідносяться з професійною сферою діяльності і пов'язані один з одним на понятійному лексико-семантичному та граматичному рівнях» [6, с. 8]. До цієї групи входять відповідні лексико-семантичні та граматичні комунікативні вміння та навички англійської мови. Вони представляють активний та пасивний запас професійно-орієнтованої лексики фахівця з економіки, який є інтегральною професійною та особистісною характеристикою та визначається готовністю і здатністю спеціаліста використовувати терміни з різних галузей знань, зокрема економічних, для вирішення професійних завдань з невеликою затратою ресурсів (особистісних, матеріальних, часових) [2, с. 168]. Оскільки володіння такими вміннями та навичками необхідно для здійснення всіх видів професійної діяльності, їх формування відіграє провідну роль у процесі підготовки майбутніх фахівців економічного профілю до ведення МПД. Їх формування починається ще на першому етапі вивчення англійської мови професійного спілкування у ВНЗ та вдосконалюється під час безпосередньої професійної діяльності в міжнародному середовищі. В цілому на початковому етапі формування вмінь та навичок володіння термінологією у навчальній діяльності використовуються класичні педагогічні методи та прийоми (читання та переклад автентичної літератури, активізація й відпрацювання лексики в професійному контексті, робота над типовими граматичними структурами, тести з перевірки засвоєння професійної термінології та ін.).

Уміння та навички складання й ведення ділової документації засобами англійської мови відповідно до загальноприйнятих стандартів. Значна увага приділяється роботі над письмовим діловим мовленням. Ці навички формуються в процесі навчання шляхом виконання завдань на складання різних видів документації: ділових листів, запитів, кошторисів, торгівельних декларацій, звітів, угод з використанням зразків і шаблонів; на опрацювання типових

граматичних структур і мовленнєвих кліше, а також під час виробничої практики на міжнародних підприємствах, під час якої студенти опрацьовують і систематизують різні види документів. Остаточне закріплення цих умінь та навичок відбувається, як правило, в процесі професійної діяльності.

Уміння та навички застосування інноваційних інформаційних технологій у професійній діяльності засобами англійської мови передбачають загальний високий рівень комп'ютерної грамотності та пов'язані з навичками використання комп'ютерного програмного забезпечення для міжнародної професійної діяльності економіста, використання системи Інтернет з метою пошуку необхідної інформації, спілкування з діловими партнерами англійською мовою, як в усній, так і в письмовій формах, з використанням засобів дистанційного зв'язку. Формування цих навичок відбувається на основі вже сформованих навичок роботи з комп'ютером, а також у результаті використання інноваційних форм та методів навчання – проєктів, дистанційних онлайн-курсів, користування програмами Skype, PowerPoint, інформаційних ресурсів мережі Інтернет та ін.

Уміння та навички проведення ділових переговорів, нарад і презентацій, у тому числі, з використанням засобів дистанційного зв'язку є складним комплексом, компоненти якого інтегровано між собою. До цього комплексу входять уміння та навички володіння професійною термінологією, інноваційними технологіями, а також уміння та навички володіння англійським мовленням за професійним спрямуванням. Вивчаючи комунікативні функції типові для професійної діяльності економістів студенти формують уміння та навички їх вживання.

Наприклад, під час вивчення основ проведення міжнародних переговорів формуються вміння та навички таких мовленнєвих функцій як: переконання партнера, розробка стратегій ведення переговорів, висловлення підтвердження згоди з партнерами, розробка умов контракту, підбивання підсумків та планування наступних дій та ін. [7, с. 94-95].

Формування вмінь та навичок ведення ділових переговорів, нарад і презентацій на етапі професійної підготовки відбувається на основі знань з фахових дисциплін і потребує організації комунікативно-направленого навчання з метою відпрацювання навчального матеріалу в дискусіях, рольових іграх та моделюванні ситуацій професійної діяльності та ін.

Під час роботи над дисертаційним дослідженням було виявлено, що формуванню операційно-діяльсного компоненту готовності до МПД засобами іноземної мови приділяється менше уваги, ніж когнітивному та мотиваційному компонентам. З метою розробки навчально-методичного забезпечення для усунення цього недоліку спочатку було визначено сутність поняття «вміння та навички ведення міжнародної діяльності майбутніх фахівців економічних спеціальностей засобами іноземної мови», яке ми розглядаємо як практичні вміння та навички, сформовані на основі знань з фаху, іноземної мови, основ міжкультурної комунікації, які впливають на здатність майбутнього фахівця економічного профілю діяти зрєстовно, правильно та ефективно в контексті міжнародного професійного середовища. До їх структури входять такі вміння та навички ведення МПД засобами іноземної мови як: володіння міжнародною економічною термінологією; складання й ведення ділової документації;

використання інноваційних інформаційних технологій у професійній економічній діяльності; проведення ділових переговорів, нарад і презентацій, у тому числі з використанням засобів дистанційного зв'язку.

Аналіз і систематизація доробок науковців дозволило визначити сутність стрижневого елементу операційно-діяльсного компонента готовності – вміння та навичок ведення міжнародної діяльності майбутніх фахівців економічного профілю засобами іноземної мови, яке ми трактуємо як практичні вміння та навички, сформовані на основі знань з фаху, іноземної мови, основ міжкультурної комунікації, які впливають на здатність майбутнього фахівця економічного профілю діяти змістовно, правильно та ефективно в контексті міжнародного професійного середовища.

Література

1. Алексеева Т. В. Теоретико-методичні умови формування професійного усного мовлення іноземною мовою студентів вищих педагогічних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Алексеева Тетяна Володимирівна. – Київ, 2003. – 19 с.

2. Власюк С. І. Сутність компонентів професійно-термінологічної компетентності майбутніх економістів / С. І. Власюк // ЛДУ безпеки життєдіяльності. – 2012. – Секція 5. – С. 167-170.

3. Долгош К. І. Професіограма фахівця з міжнародних відносин / К. І. Долгош // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Збірник наукових праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – 2009. – № 21. – С. 753-767.

4. Копил Г. О. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з міжнародної економіки у процесі вивчення іноземних мов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Копил Галина Олександрівна. – Київ, 2007. – 247 с.

5. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра напрямку 0501 «Економіка і підприємництво» : галузевий стандарт вищої освіти: офіційне видання : наукове видання / [кол. авт. під заг. керівн. А. Ф. Павленка]. – К. : КНЕУ, 2006. – 128 с.

6. Чепорова Г. Є. Формування професійної компетенції майбутніх економістів у процесі навчання фахових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика проф. освіти» / Галина Євгенівна Чепорова. – Харків, 2010. – 22 с.

7. Nick Brieger. The York Associates Teaching Business English Handbook. – York Associates, 1997. – 198 p.

FORMING OF PROFESSIONAL SKILLS OF PROSPECTIVE ECONOMISTS TO PERFORM IN INTERNATIONAL BUSINESS ACTIVITIES SUCCESSFULLY BY MEANS OF FOREIGN LANGUAGE

K.S. Matveyeva

Abstract. Professional compatibility of prospective economist to international activities is directly connected with communication in English-speaking business environment. The skills communicate in professionally-oriented foreign environment which are a part of operative component of compatibility of future specialists of economic profile to conduct

international business activities by means of the foreign language. But the formation of the component of compatibility to conduct international business activities has not been considered at sufficient level. However, skills take a considerable part in professional training of specialists of economic specialties.

Business communication implies the complex of skills:

- to apply obtained knowledge in professional activities with an optimal benefit and priority and to apply the main competences which are typical for international economy industry;

- to communicate with foreign business partners professionally, namely: to understand position of interlocutor, put himself in his place, to talk to him on his rules to reach the set goals; to estimate critically the speech and business behavior from the point of view of appropriateness and expediency, in accordance with the situation of communication;

- to establish and keep trustful contact with the interlocutor, to create the atmosphere of efficiency, understanding; to achieve the goals effectively;

- to foresee and prevent conflict situations of intercultural origin.

The skills of conducting international professional activities were defined and they include skills: to use international economic terminology; to keep track of business correspondence; to apply innovative information technologies in professional economic activities; to conduct business negotiations, to take part in conferences, teleconferences and meetings, to make presentations.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ

Завалевська О. В., Долінський Б. Т.

Стаття присвячена визначенню ролі самостійної діяльності у процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій; подано різні підходи сучасних науковців до визначення поняття «самостійна робота»; доведена необхідність організації самостійної діяльності студентів під час їхньої підготовки до застосування індивідуальних освітніх траєкторій у подальшій діяльності.

***Ключові слова:** самостійна діяльність, майбутні учителі гуманітарних дисциплін, проектування індивідуальної освітньої траєкторії.*

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРАЕКТОРИЙ

Завалевская Е. В., Долінский Б. Т.

Статья посвящена определению роли самостоятельной деятельности в процессе подготовки будущих учителей